

Kütüphanecilikte STK İşbirliği: “Güçlü Dernekler, Güçlü Toplular”*

Cooperation with NGO in Librarianship: “Powerfull Associations, Powerfull Communities”

Kütüphaneler ve Bilgi Teknolojileri

Kütüphaneler, her türlü ortamdaki bilgiye engelsiz bir biçimde erişimi sağlayarak toplumun demokratikleşmesine katkı sağlayan kurumlardır. Kütüphaneler, aynı zamanda insanların özgürce ve herhangi bir kurumdan bağımsız olarak bilgi edinmelerini sağlamanın yanı sıra gerçek dünya ile dijital dünya arasında köprü kuran yerlerdir. Bunu sağlamak sadece kütüphanelerin görevi değil elbette. Ama kütüphaneler, kaliteyi garanti etmeleri ve tarafsızlık yükümlülükleri sayesinde bu görevi örneğin özel kişilerin sahip olduğu ya da hükümetlere bağımlı olan, ekonomik baskı altındaki medya kuruluşlarından çok daha iyi yerine getirebilirler.

Bilgi özgürlüğünü garanti altına alan kütüphaneler şeffaflık sağlayarak, vatandaşları tarafsız bir şekilde bilgilendirerek, düşünce özgürlüğü ve demokrasinin temelini oluşturur. Demokrasinin temeli dediğimiz ve toplumsal dinamiklerden biri olan halk kütüphanelerinin Türkiye’deki durumuna baktığımızda: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü’nün web sayfasındaki verilere göre; toplam halk kütüphanesi sayımız 1119, bunlardan 115 tanesi personel vb. sorunlardan dolayı kapalı. Bu 1119 kütüphanenin 47 tanesi müstakil çocuk kütüphanesidir. Ayrıca 32 tane gezici kütüphanemiz var. 76 milyon nüfusumuza karşılık kütüphanelere kayıtlı üye sayımız 1 milyon 26 bindir. Bu verileri bakıp, kütüphanelerin halkımızın günlük yaşamındaki yeri ya da bilgi ve bilgilendirme yoluyla bilinçlenmeye karşı toplumun duyarlılığını, nasıl değerlendireceğiz? Gelişmişlik düzeyinin ekonomik göstergelerle belirlendiği günümüzde, kütüphanelerin ekonomik kalkınmaya ölçülemeyen katkılarını, kütüphaneleri ekonomik yük olarak gören yönetimlere nasıl anlatacağız? Teknoloji çağı olarak tanımlanan günümüzde bilgiyi doğru tüketme becerisi kazanamamış ve bilgi teknolojileri konusunda yeni beceriler kazanamamış toplumlarda bilgi teknolojilerinin beklenenden farklı amaçlarla kullanımı da söz konusudur. Oysa günümüz koşullarının bilgi tüketip-üreten ve düşünen insanı önemli kıldığı noktadayız. Bilgiye bakış açımız, yaşam biçimimizi de belirler. Çünkü bilgiyi yaşamı sürdürmek için de değiştirmek içinde kullanırız. Bu nedenle ülkemizin bilginin özelliğini ve onunla nerelere ulaşabileceğini sorgulayan; kafasının içi yönettiği kütüphaneden zengin kütüphanecilere gereksinimiz vardır.

* 2015 yılında İstanbul’da yapılması planlanan 8. IFLA Başkanlık Toplantısı’nın ön hazırlıkları kapsamında Kadir Has Üniversitesi’nde, IFLA Başkanı Sinikka Sipilä ve Helsinki Şehir Kütüphanesinden Kristina Virtanen’in katılımları ile 3 Haziran 2014 tarihinde düzenlenen Kütüphanecilikte STK İşbirliği: “Güçlü Dernekler, Güçlü Toplular” konulu toplantıda yapılan sunumdur.

This was presented at the “Library-NGO Cooperation: Strong Associations, Strong Societies” meeting organized at Kadir Has University on June 3, 2014 with the participation of IFLA President Sinikka Sipilä and Helsinki Public Librarian Kristina Virtanen within the scope of preliminary preparations for the 8th IFLA Presidential meeting planned to be organized in Istanbul in 2015.

Bilgiye Erişim: Kütüphanecilerin ve Kütüphanelerin Siyasi Sistemdeki Rolü

Bilgiye erişimi sağlayan kütüphaneciler bu işlevi daha iyi yerine getirmek için bilgi edinme özgürlüğü konusunda somut olarak ne yapabilirler? Genelde kütüphaneciler siyasi sistem içinde aktif bir rol oynadıklarını pek düşünmüyorlar. Bu nedenle günlük iş rutininde mesleklerini, materyallerin tedariki ve erişime açılması olarak görüyor. Kütüphaneciler bilgi edinme özgürlüğü konusundaki toplumsal tartışmalarda mesleki örgütleri aracılığıyla güçlü bir şekilde tavır alabilirlerse ancak o zaman bu işlevlerini daha belirgin olarak yerine getirebilirler. Örneğin ülkemizde son günlerde yaşanan YouTube, Twitter ve çocuk kitaplarına getirilen sansüre karşı TKD olarak ulusal basında da yer alan açıklamalarımız oldu. Tabii ki yeterli etkiyi yapıp yapmadığımız konusu tartışılabilir. Sanırım kütüphaneciler olarak bilgi toplumunda ne kadar önemli bir rol oynayabileceğimizi tam olarak kavrayabildiğimiz zaman, daha etkili bir grup olacağız.

IFLA Bildirgesi'nde, kütüphaneler "yolsuzluk karşıtı portallar kurmalı ve yolsuzlukla mücadele eden STK'lar tarafından halihazırda yürütülen ya da planlanan vatandaş danışma merkezlerini desteklemeli" deniyor. Dünyanın herhangi bir yerinde bu oluyor mu? Bilmiyorum ama bu ancak güçlü derneklerin, güçlü toplumların ve demokrasilerin olduğu yerde mümkündür. Sanırım bu Bildirgede IFLA'nın amacı da mevcut durumu anlatmak değil, bir hedef koymaktır.

Örgütlü Toplum: Güçlü Toplum

Türkiye'de sivil toplum kuruluşları ilk ortaya çıktıklarından günümüze kadar hiçbir zaman güçlü kuruluşlar olamamışlardır. Bunun en önemli nedeni bürokratik ve merkezîyetçi devlet yapısı ve otoriter politikalarıdır. Bu bağlamda toplumsal örgütlenme düzeyimizin yeterli olduğunu da söyleyemeyiz. Türkiye Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Vakfı'nın (TÜSES) araştırması, ülkemizdeki örgütlenme düzeyine ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Buna göre ülkemizde gönüllü kuruluşlara üye olma oranının yüzde 7.3'e kadar düştüğü görülmektedir. Kaldı ki söz konusu araştırma, bu son oranın yarısından fazlasının da hemşeri derneklerine ait olduğunu göstermektedir. Hemşeri derneklerinde yer alma nedenleri arasında, büyük kentlerdeki kimlik arayışının öne çıktığı göz önüne alındığında, gerçek anlamıyla gönüllü kuruluş üyeliğinin yüzde 3-5'ler düzeyine indiği görülmektedir. Demokrasiyle yönetilen bir toplum için böyle bir oranın son derece yetersiz olduğu, tartışma götürmeyecek kadar açıktır. Örgütlenme kadar, önemli bir sorun da örgüt içi katılımın yetersizliğidir. Meslek odaları, sendikalar ve dernek, vakıf gibi sivil toplum kuruluşları üyelerinin, örgüt çalışmalarındaki ilgi ve katılım düzeyi düşüktür. Özellikle gönüllü kuruluşların birçoğunda bütün yük yönetim kurullarının üstündedir ve bazılarında genel kurulları toplayacak çoğunluğun sağlanması bile sorun olmaktadır. Bu durumla derneğimiz şube seçimlerinde sıklıkla karşılaşmaktayız. Bu da gösteriyor ki, örgütlenmenin önündeki yasal engellerin kaldırılması da yeterli değildir. Asıl engeli, yurttaşlık bilincimizin yeterince gelişmemiş olmasının yarattığını kabul etmek durumundayız.

Güçlü toplum, örgütlenme düzeyi yüksek olan toplumdur. Toplumsal örgütlenmeler bir bakıma toplumun omurgasıdır. Bu omurganın güçlenmesine katkıda bulunmak, hepimiz için kaçınılmayacak bir yurttaşlık görevidir. Yurttaş olarak, toplumsal ve siyasal yaşamda ağırlığımızı duyurabilmenin yolu da bu görevi gereği gibi yerine getirebilmekten geçiyor.

Türkiye'de çeşitli dönemlerde sivil toplum kuruluşları hem ortaya koydukları gür sesle hem de yarattıkları eylem biçimleriyle önemli görevler aldılar. Bu duruma en yakın örnek, 30 Kasım 1990-8 Ocak 1991 tarihleri arasında Genel Maden-İş Sendikası Başkanı Şemsi Denizer'in önderliğinde yapılan maden grevi ve Ankara'ya yapılan yürüyüştür. Ancak sanırım günümüzde, yeni bir yapılanma gerekiyor. 13 Mayıs 2014 tarihinde Soma'da meydana gelen ve 301 madencimizin ölmesine neden olan maden faciasında sendikaların ne kadar işlevsiz

ve hatta çaresiz oldukları hafızalarımızdadır. Sivil toplum kuruluşları arasındaki diyalogun geliştirildiği, toplumdaki her aydının örgütlü olma gereğiyle, kendileri ile ilgili alanlardaki sivil toplum kuruluşları içerisinde yer aldığı yeni bir anlayışa ihtiyacımız var. Bütün bunlar, her bireyin, aydının kendi ilgi alanlarında sivil toplum kuruluşları içerisinde yer almalarını görev haline getirmesinin yanı sıra, örgütlü toplumun güçlü toplum olduğu gerçeğini de vurguluyor.

Sonuç olarak Türkiye de sivil toplum kuruluşlarının ortak problemlerinin başında kurumsallaşamama, profesyonelleşememe ve kaynak sorunu gelmektedir. Para, insan, bilgi ve iletişim kaynaklarını sağlayamayan, kurumsallaşamayan STK'lar etkin olamamaktadır diyor ve mesleğimiz açısından önemli bulduğumuz IFLA Trend Raporunun¹ Türkçe çevirisini en kısa sürede meslektaşlarımızın bilgisine sunacağımız paylaşımında bulunmak istiyorum.

Sayın Başkan 2015 yılında İstanbul'da sizi ve meslektaşlarımızı aramızda görmekten mutlu olacağımızı belirtir hepinize saygılarımı sunarım.

Ali Fuat Kartal
Türk Kütüphaneciler Derneği
Genel Başkanı
03.06.2014

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://trends.ifla.org/>